

SVE JE VEZANO I POVEZANO

(Povodom izložbe tekstilnih rukotvorina Maje Milat
u organizaciji Obiteljskog savjetovališta
Dubrovačke biskupije. Samostan sv. Klare
u Dubrovniku, 3. prosinca 2014.)

VINKO ROŽIĆ

Moglo bi se, a moguće i trebalo, ispisati stranice i stranice velikih riječi o opusu gospođe Maje Milat, pa i zato jer njezin rad značenjski nadilazi samu autoricu. No, i tako bismo jedino opisali tu značajnu baštinsku stvarnost koja se, smatram, ponajbolje dokučuje izravnim doživljajem. Ponukan sam, zato, prikloniti se razmišljanju posjetiteljice na jednoj od recentnijih izložbi radova gospođe Maje Milat, koja u knjizi utisaka zapisuje kako „nema prave riječi za svu ljepotu i trud ovih radova.“ Nadodao bih tomu – *za život* – ovih radova.

Ipak, podastrijet ću ukratko što držim da su važnije odrednice ove stvaralačke, ali nadasve ljudske priče. Provlači se njome neprekinuta, prepoznatljiva paradigmataska nit, nit koja ujedno vezuje pokatkad naizgled nepovezane primjerke rukotvorina gospođe Maje Milat i, ujedno, tako ucjelinjene i isprepletene autoričinim najdubljim doživljajem vlastitog životnog trenutka i najdublje stvarnosti – Božjeg daha, povezuje ih s izvanjskim: vremenom, prostorom, nama.

Stvaralačka, da, ali nadasve *ljudska* životna priča gospođe Maje Milat započinje u razdoblju poraća Drugog svjetskog rata. Ondašnja vlast nije blagonaklono gledala na ljude nazora koji su stršali izvan nametnutih okvira, pa je otac gospođe Maje Milat izgubio posao. Malenu

Maju majka je odvela kod djeda i bake Anke na Pelješac, u Orebić, kojemu će se do danas uvijek iznova s ljubavlju vraćati, a svjedočenje situaciji u kojoj se otac integritetom snažnih načela suprotstavio, i samim tim, zapravo umah nadržao tu objektivno tešku situaciju, podučio je malenu Maju životnoj lekciji koje će se prisjećati kad i sama bude broдила nepredvidive orkane na bespućima svoga osobnog usuda.

Iz tog razdoblja najranijeg djetinjstva, izdvaja se jedan, na prvi pogled ne odveć upečatljiv, ali zapravo presudan događaj. Naime, tijekom jednog sasvim uobičajenog dana u vrtiću, odgajateljica je Maji, prepoznavši u četverogodišnjoj djevojčici nekakav još nedefiniran talent, omogućila da izrađuje dijelove sklopivog ormarića. Maja ga je savršeno sastavila, kao i njegovu jedinu ladicu; zatim jednako uspješno i stolić, pa krevetić. Ako je i imala dvojbe, odgajateljica je sada znala da malena Maja ima precizno oko i talent za ručni rad, a tek se ima upisati u prvi razred osnovne škole. Majina majka, i još više baka, poticale su je da slobodno razvija i izražava svoj talent, podučavajući je pritom kako je bitno naučiti raditi i biti kompetentan. A, zatim, opet jedan, i ovaj puta lijepi, sudbonosni trenutak. Srednjoškolska kolegica Luce pokazala je našoj Maji pokoji motiv i načine izrade konavoskog veza i – ostala zatečena Majinom sposobnošću. Nedugo potom, u godini u kojoj je uspješno lansiran prvi satelit ljudske izrade u Zemljinu orbitu, svjetlo dana ugledala je i prva ozbiljna Majina rukotvorina. Bio je to predivan stolnjak izvezen konavoskim vezom. Taj stolnjak ujedno je i prva Majina rukotvorina koja je prešla granice Lijepe naše i preplovila ocean kako bi resila dom obiteljskih rođaka u Americi. Proći će točno 52 godine prije nego se niti Majinih, sada brojnih, radova protegnu do njujorške izložbe i tako ponovno povežu Stari i Novi kontinent. No, zadržimo se još na trenutak kod Majinih formativnih godina.

Netom nakon što je zadivila svojom izradom stolnjaka i jasno začutjela svoj poziv, Maja se odlučila upisati na studij dizajna u Zagrebu. Ipak, zbog pritiska starijih, odustaje i 1959. započinje s radom kao poštanska službenica. Odatle će proizići njezine poslovne obveze do 1991.

Zlatovez na primorskoj nošnji, detalj

godine, kada je umirovljena. Kroz sve vrijeme, uz poslovne i kućanske, odnosno, obiteljske obveze, gospođa Maja Milat upreže svoj talent, ulaže sve veća znanja i iskustvo u izradu novih raznorodnih tekstilnih rukotvorina koje dr. sc. Aida Cvjetković, i ne jedino ona, ocjenjuje „malim umjetničkim remek-djelima“.

Kako nenastavak službenog obrazovanja nije imao osporavajućeg utjecaja na stvarno razvijanje *umjeteonske* vještine, gospođa Maja Milat brzo je dobila potvrdu. Naime, povjereno joj je restaurirati, u ovom slučaju slobodno bismo mogli reći: nanovo izvesti, stolnjak kakvi se pokadšto pronađu sačuvani još iz vremena Dubrovačke Republike. Velika čast. I veliki trud. Pet godina punih, predanih. I uspješnih.

Orkani života nerijetko naglo zapušu i uzburkaju mirno more naše duše. I tražimo tada, u naizgled tišini, ali u stvarnosti uskovitlanih misli i emocija, razloge naglo nam nametnuta očuta patnje i boli. A oni

nam, baš kao i cjelovitost ljudskog bivstvovanja, izmiču. Lako nam je zato prepoznati se u riječima mudroga sv. Augustina kada kaže da je „Bog na zemlji imao jednoga sina koji je bio bez grijeha, no da nikada nije bilo niti jednoga koji bi bio lišen patnje“. Bivamo optimisti kada smo uvjereni da postoji svjetlo na kraju tunela, ali vjernici kada znamo da tunel *ima* kraj, da se s pravom nadamo svjetlu. Traumu koju je gospođa Maja Milat doživjela u ranim 1970-ima prebrodila je velikom vjerom i strpljenjem, ali i predanim radom na goblenu, vezući presliku Rafaelove slike *Madona della Sedia*, slike za koju je Maria Montessori, talijanska liječnica i pionirka u pedagogiji, napisala kako bi, zbog *takva* izričaja ljudskoga *hommage*-a majčinstvu, upravo ona trebala resiti svaku zgradu škole koju je pokrenula. Moguće je gospođa Maja Milat bila na tragu slične misli kada je tijekom osam mjeseci predanog rada uspješno izvezla još jedan istovjetni goblen i poklonila ga Gospi od Anđela, zavjetnoj crkvi u njezinom voljenom Orebiću.

Sljedećih nekoliko godina, svaki slobodni trenutak posvetila je ponajviše izradi goblena, izradivši ih ukupno preko pedeset, i kod svakog dopuštajući da tematika izabere nju. Pokatkad, na njima bi zapisala misao koja ju je vodila pri izradi. Tako, na poleđini *Ledenjaka u oluji* čitamo riječi upućene sinu Brunu: „Budi i ostani moja snaga i ponos“. Obitelj, Bruno s poslije svojom suprugom Tanjom, uporištem će i ostati.

I zapisi ostaju. Pokatkad su to oni kao na spomenutom goblenu, drugim putima su to oni na srcu, kao kad su gospođu Maju Milat pozvali da se iz mirovine vrati na posao jer, u tim najtežim ali i sudbonosno velikim vremenima za naš Grad i Domovinu, tražila se osoba od povjerenja. I ona je došla. Pokatkad učinimo gestu koja ponuka druge da o tome nešto zapišu. Zato će prof. Tomislav Durbešić na izmaku 1991. u članku *Novela od Akademija*, između ostaloga, napisati: „Jedna gospođa, ne poznajem je, priđe mi i mirno reče: ‘Gosparu Tom, Vi već drugi put dolazite u ovaj Grad, evo vam moj lančić sv. Vlaha na dar, na sjećanje.’ Bože, ona mene dariva. Nakon 79 dana užasa i strave! A ja nemam ništa za nju.“ Ta gospođa mirna glasa koja daruje ono što je

punih 20 godina pomno čuvala i pri sebi sved nosila, pa i onda kada se iz Trsta vraćala u Grad opkoljen i napadnut, u vazda *njezin*, vazda *naš*, vazda *hrvatski* grad Dubrovnik, je Maja Milat.

Gobleni, rukotvorine konavoskog, pelješkog i mljetskog veza, narodne nošnje, posteljine, stolnjaci i zlatovezi gospođe Maje Milat, dugogodišnje članice udruga Društvo prijatelja dubrovačke starine i Baština, pronašli su svoj put do dvadesetak skupnih i pokoje samostalne izložbe u Domovini i inozemstvu, od *Kroz suze vezeno*, postavljene u tada ratnom ugrozom skrvnjenoga nam Grada, do njujorškog *EXPO-a*, od *Festivala cvijeća* Zadarske županije do povrata njezinom ljubljenom Orebiću s *Tebi, Orebiću* u 2009. Kako svjedoče knjige dojmova, izložbeni primjerci izvalili su i pokoju suzu, ali i nadahnuli mlađe generacije na sličan poduhvat. Gospođa Maja Milat spremno se odazvala pozivu na mentorstvo.

Svoju ljubav prema baštini, isprepletenu s bogatim znanjem i iskustvom stečenim kroz cjeloživotno rukotvorno stvaralaštvo, finim vezom uvezivala je u edukativne radionice raznorodnog veza – od zlatoveza do peliškog ažura i bijelog veza – koje je pokretala i održavala u Dubrovniku i Konavlima, na Mljetu i Pelješcu. I zato, s pokrićem je rukom ispisana posveta na knjizi Branke Hajdić *Jelka Miš: život posvećen baštini*, kojom je dubrovački Etnografski muzej Rupe podario gospođu Maju Milat, posveta koja podrčtava ulogu gospođe Maje Milat „u promicanju tekstilnog rukotvorstva dubrovačkog kraja“ te njezinu „svesrdnu pomoć i dugogodišnju suradnju u edukativno-obrazovnoj djelatnosti“.

Ono najdublje ljudsko nalazi se na razmeđu Božjeg daha i svjesnosti, i zato je, iako uvijek blizu, od nas sâmihi ponajvećma skriveno. Tek pokatkad, kad sasma utihnemo svijet, možemo čuti postojan žubor onoga što nam u trenutcima velikog naboja i značaja, i bez priziva, izranja u svijest. Moguće nam je putem svog Bogom danog talenta to izvanjštiti, čak i onda kada nam je nepotpuna spoznaja o istome. Sv. Franjo Asiški poučio nas je da ponajprije oživotvorimo radosnu vijest

pa tek onda, ako treba, *ako* treba, da rabimo riječi. Gospođa Maja Milat je činila i čini upravo to. Na zidovima u predvorju dvorane sv. Ivana Pavla II. u samostanu sv. Klare nalaze se desetljeća predanog rada, vëzen izričaj dubinskog doživljaja trenutakā, nîti u tkanini vlastitog života, jednog *ljudskog* života kroz oluje prožetog vjerom i uvijek rukotvornim sebedarjem, života za kojega sâma autorica kaže da je „najviši dar koji nam Bog može dati, ako prepoznamo zašto živimo, zašto patimo i zašto umiremo“, života kojega otvorena srca i raširenih ruku s nama – i danas, ovdje – dijeli gospođa Maja Milat.